

ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ...

... παλιές και νέες

Αναθεώρηση της 1 Απριλίου 2012

Δεσμεύσεις

ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΣΤΟΧΩΡΟ

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

www.stougiannidis.gr

© ΑΡΗΣ ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΙΔΗΣ
aris@stougiannidis.gr

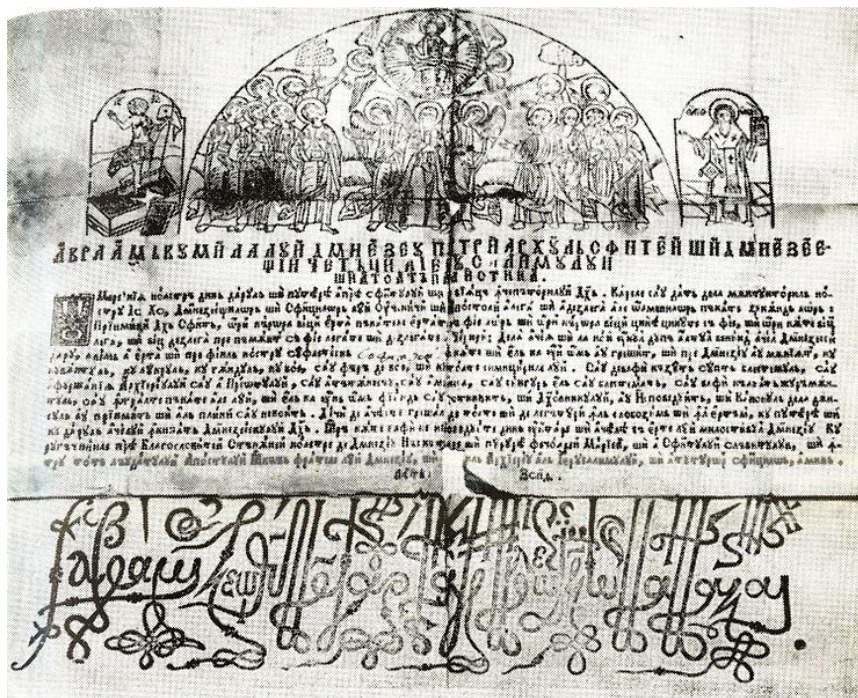
Από την αρχαιότητα το ρήμα δεσμεύω ήταν συνώνυμο του υποχρεώνω. Αυτός που δεσμεύονταν έμπαινε στα **δεσμά**, στη φυλακή, μέχρι να ξεπληρώσει το χρέος του.

Για να λεμέ τα σύκα-σύκα αυτή η δέσμευση δεν ήταν αρχικά και τόσο αυτόβουλη. Πειρατές αρπάζανε κάποιον και τον κρατούσαν μέχρι να εισπράξουν τα χρήματα της εξαγοράς του.

Επέλεγαν κατά κανόνα πλουσίους ή όμορφες γυναίκες. Αυτοί είχαν περισσότερες πιθανότητες να πληρώσουν τα **λύτρα**. Υπήρχαν δηλαδή ελεύθεροι άνθρωποι διατιθέμενοι να τους **λυτρώσουν**.

Το **λυτρώνω** σήμαινε : καταβάλλω **λύτρα** προκειμένου να απελευθερώσω κάποιον.

Αργότερα το **λυτρώνω** κατάντησε να έχει μεταφορική σημασία. Ο Χριστός, ήταν ο **λυτρωτής** των ανθρώπων από τις αμαρτίες. Τα **λύτρα** ήταν μετρητό παραδάκι, τα **σώστρα** που καταβάλλονταν στο Ιερατείο. Το ιερατείο (κν. παπαδαριό) εισέπραττε τα λύτρα για λογαριασμό του λυτρωτή και εξέδιδε το σχετικό **συγχωροχάρτι** εις **πιστωσιν**. Είναι άγνωστο αν οι παρεχόμενες εγγυήσεις ίσχυαν πραγματικά. Κανένας κατεργάρης δεν γύρισε στον πάνω κόσμο να μας πει ότι την γλύτωσε. Ούτε ο Χριστός (ο λυτρωτής) εξέδωσε κανένα αποδεικτικό έγγραφο για τα λύτρα που εισέπραξε και πολύ περισσότερο για το που τα έδωσε. Αυτά πέρασαν στη ζούλα στα φαρδομάνικα των παπάδων και πιθανότατα ο Κύριος δεν το πηρέ χαμπάρι, αν και παντογνώστης.

Συγχωροχάρτι ή Μετρίότητα του 18ου αιώνα, η οποία εκδόθηκε από τον Πατριάρχη Ιεροσολύμων [Αβραάμ](#) και δινόταν από Έλληνες μοναχούς κατά τη διάρκεια ζητειών στη [Βλαχία](#). Μουσείο Ιστορίας Βουκουρεστίου. ΕΙΚΟΝΑ 1

Πίστωση

Η πίστωση είναι η εμπιστοσύνη που δείχνει ο δανειστής στον δανειζόμενο. Είναι η πίστη δηλαδή ότι τα οφειλόμενα θα εισπραχτούν. Η πίστη όμως είναι πεποίθηση που δύσκολα κραταιώνεται. Επικουρικώς έδεναν τον δανειζόμενο ή το γιό του ή την γυναίκα του μέχρι ο δανειζόμενος ή εκπρόσωπος του, να επιστρέψει τα δανεισθέντα. Λέμε και σήμερα τον έχει δεμένο (μάλιστα και τον έχει δεμένο χεροπόδαρα) άλλα εννοούμε τον έχει βάλει να υπογράψει συμβόλαια και να δώσει εγγυήσεις (τόκους). ΦΡ εις πιστωσιν χαρακτηρίζει ενέργεια που κραταιώνουν την πεποίθηση ότι το οφειλομένων θα καταβληθεί.

Δέσμευση

Το τέτοιο δέσιμο οι πατέρες του δικαίου, οι Ρωμαίοι, το έλεγαν obligatio που θα πει δέσμευση (Ob+ligo=δένω, δεσμεύω) Η λύση, η απολύτρωση λέγονταν n solution = λύση. Το ego ti absolvio των καθολικών παπάδων σημαίνει σε συγχωρώ. Κάτι σαν το αφέονται σου αι αμαρτία. Προνόμιο που έχουν όλοι οι παπάδες κληρονομικω διακαιωματι από τους

αποστόλους. Οι απόστολοι έχουν πάρει την εντολή όπως λέει το κατά Ιωάννην : 'εάν τινών αφιετε τας αμαρτίας αφιενται αυτοις' (το ακούμε ην Κυριακή του Θωμά και μάλιστα σε πολύγλωσση έκδοση για να το εμπεδώσουν και οι παρεπιδημούνται μετανάστες).

Ενοχή

Οι λογίων λογίων δεσμεύσεις περιγράφονται και ρυθμίζονται από το ενοχικό δίκαιο. Ένοχος δεν σημαίνει μόνον τον πιστοποιημένο με δική παραβάτη του νόμου . Σημαίνει γενικότερα και κυριολεκτικά αυτόν που είναι μέσα. Ενέχω = κρατώ μέσα. Μήπως και σήμερα δεν λέμε για τους ένοχους τον έκλεισαν μέσα [στην φυλακή] και ο Αστυνόμος δεν απειλεί : θα σε κλείσω μέσα.

Άρα και ο υπόχρεος, ο obligatus, ενέχεται για την δόση (επιστέφει) .

Στην ψυχολογία η αίσθηση της υποχρέωσης δημιουργεί ενοχές και μιλάμε τότε για ενοχικό άτομο, χωρίς να το συνδυάζουμε με το ενοχικό δίκαιο.

Οι μεταφορικός εννοούμενες δεσμεύσεις, της μόδας σήμερα, σημαίνουν τις υποχρεώσεις και το ρήμα δεσμεύω (από τα κυριολεκτικά δεσμά, δεσίματα) σημαίνει υποχρεώνω.

Αρραβών

Μια σημαντική δέσμευση (υποχρέωση) ήταν η μνηστεία (ο αρραβώνας). Η υποχρέωση που αναλαμβάνεται με την υπόσχεση (εγγύηση) κάποιου να νυμφευθεί κάποια, και φυσικά πρέπει να το θυμάται¹. Για να μην το ξεχάσει το έδενε σε ψιλό μαντίλι = το διασφάλισε το σιγούρεψε.

¹ Από το αρχ ρ. μνάωμαι τύπος του μιμνίσκομαι. Το ρημα επιζει στο περιβητο ληστρικό «Μνησθητι μου Κυριε!», στα μνημοσυνα, μνηματα, μνημεία, μνημούρια, στην Κλυταιμνήστρα και άλλα. Αν δεν το θυμάται ο μνηστευομενος το θυμώνται ο μαρτυρες, που κατά τεκμήριο λενε την αλήθεια. Αν αυτό που ελεγε ο μαρτυρας το αμφισβητουσαν τότε τον βασάνιζαν για να πει την αληθεια (πβλ. λ. μαρτύριον = τι τραβάει ο μαρτυρας)

Μαρτυρία των δεσμευσεων

Επισης φορουσε εις μαρτυρίαν και δακτυλίδι (βέρα από το Λατ. *vero*= αληθής²) στο αριστερό χέρι που υπενθύμιζε την δέσμευση. Η υπόσχεση στην πρώτη φάση δίνονταν προφορικά (ΦΡ. **Δώσανε λόγο**, καθένας από τους δύο υποψηφίους ήταν λογοδοσμένος, λογοδοσμένη. δεμένος δηλαδή δια λόγου). Το δέσιμο ήταν πάντοτε συνυφασμένο με την εγγύηση και την υποχρέωση. Σε δεύτερη φάση συντάσσονταν και τα σχετικά έγγραφα, τα προικοσύμφωνα.

ΕΙΚΟΝΑ 2 Τ' ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΜΑΤΑ - Ν. ΓΥΖΗΣ

Όπως η κατασκευή κάθε πράγματος έτσι και η σύνταξη του έγγραφου λέγεται **φτειάξιμο**³. Λέμε λοιπόν «**ο Χ με την Ψ τα φτειάξανε**» δηλ αρραβωνιάστηκαν, **έφτειξαν** τα σχετικά έγγραφα. Σε ορισμένες περιοχές κατά παράδοση κατά τον αρραβώνα έψηναν και σερβίριζαν

² Αλήθης από το στερητικό α και ληθη = αξεχαστος. Η αληθεια είναι απλη και απομνημονευεται γιατι συνδεεται με πραγματικα περιστατικα που παραμενουν στην μνημη. (απλους ο μυθος της αληθειας έφυ). Η αληθεια επαληθευεται και από μαρτυρες η χαρτια οποτε λεγεται και μαρτυρια ή μαρτύριον (πβλ. την καταληξη διδακτορικων του Αθηνησι Καποδιστιακου Πανεπιστημιου: «Επισημον τουτου μαρτύριον εστωσαν τα γραμματα τάδε»

³ Από το ευθειάζω, καθιστώ κάτι ευθύ, ίσιο, σωστό, το κατασκευάζω. Στην πράξη οι μνησκετομενοι δεν εφτειαχναν τίποτε: τους τα έφτειαχναν οι γονείς. Ακόμα επιζει το τραγουδάκι «Έλα βρε Χαραλάμπη να σε παντρέψουμε» και το άλλο «.. και μου δώσαν μια γυναίκα που 'τρωγε για πεντε δέκα».

κουκιά (πβ. ΦΡ «**Τα ψήσαμε** [τα κουκιά]», «άρχισαν τα **μαγειρέματα**», «αυτοί κάτι **μαγειρεύουν**», «κουκιά έφαγε, κουκιά **μαρτυρεί**»⁴ είναι όλες φράσεις σχετικές με τον αρραβώνα)

Το πράγμα έχει και ανάλογη τελετή (βλ. Εικόνα 2) που γίνεται ταυτόχρονα με το γάμο (Άρραβωνίζεται ο δούλος του Θεού Χ την Δούλην του Θεού Ψ, εις το όνομα του πατρός ...)⁵. Δηλ. πρώτα δεσμεύεται (αν και ήδη δούλος) και μετά στέφεται. Η τακτική "δυο σε ένα" δεν είναι εφεύρημα των σημερινών σαμπουάν. (πβ. Βαπτισή+Χριστήμα).

Ο αρραβώνας γενικά σημαίνει ποσό που καταβάλλεται ως εγγύηση. Ο λήπτης του αρραβώνα δικαιούται να τον κρατήσει αν δεν πραγματοποιηθεί το συμφωνηθέν. Αν και ξεκίνησε από τα ελληνικά, σήμερα λέγεται με το λατινοϊταλικό του όνομα καπάρο. (Λατ. Arra = αρραβών)

capàrra dal lat. CÀP-ERE prendere e ÀR-RHA arra (v. q. voce). — Arra, e fig. Pegno o Prova di sicurezza nell'adempimento di alcuna cosa.
Deriv. Caparraménto; Caparràre onde Accaparràre.

ΦΡ. Θα μου δώσετε και δύο νοίκια καπάρο: ένα να τρέχει και ένα να στέκει. Δηλ. ένα για τον τρέχοντα μήνα και ένα ως εγγύηση.

Δεσμοί

Η δέσμευση δημιουργεί ένα δεσμό (ΜΤΦ. μια έννομη σχέση). Έτσι μια σοβαρή σχέση ερωτικού και συναισθηματικού χαρακτήρα λέγεται **δεσμός**.

ΦΡ. Είχα κάποτε ένα **δεσμό** με μια συνάδελφο ...

Ο δεσμός γίνεται βέβαια με σχοινιά ή αλυσίδες, πολύ συχνά λεμέ ενώθηκαν με **τα δεσμά του γάμου**. Ο δεσμός στα Λατινικά και ιταλικά λέγεται **λεγκάμε**

Από το Λατινικό ligo = δένω, συνδέω, αρμόζω.

Από εδώ και τα liga (πβλ Europa leage),

⁴ Αυτός που έφαγε κουκιά παρέστη ως μάρτυς σε αρραβώνες

⁵ Πβλ. το Δημοτικό τραγούδι:

«σημερα της γυναικας μου της δινουν αλλον αντρα,
 παντρευαρραβωνιάζουν την και 'μενα μ'αστοχούνε»

legare = *lat. LIGARE* che cfr. col *gr* LYGÈIN o LYGÒEIN *piegare, annodare, lYGOS vimine*, dalla stessa radice del *sscr* ling-âmi *piego, â-ling-â-mi abbraccio* d'onde l'*ant. slav.* loza per *logia *tralcio, boem. loza vite, polac. loza scudiscio lit. laužas ramo, lugnas pieghevole, (v* *Obliquo* cfr. *Littore, Lotta*).

Stringer con fune, catena, vinco o altra sorta di legame: opposto a Sciogliere.

« Legarsela al dito » vale Tenere bene a mente qualche torto ricevuto, dall'uso che hanno alcuni di legarsi al dito un filo o nastro, come ricordo di cosa da fare, dire ecc.

Deriv. *Léga; Legàccio; Legàme (lat. ligàmen) Legaménto (lat. ligamèntum); Legatòre-tríce Legatúra. Comp. Alleàre = Allegàre; Collegàre Obbliàre: Rilegàre. Cfr. Gomèna.*

Γκομενιλίκια

Legame < λατ. ligamen = δεσμός.

Γι' αυτό και λέγανε οι παλαιοί για τον φίλο της κόρης τους "ο **λεγάμενος**" (όχι από το ελλ. λέγω = αυτός για τον οποίο μιλούμε, αλλά ο λατ. δεσμός).

Από το **legamina** προσήλθε η **γουμενα** (το le το πέρασαν για άρθρο και το κόψανε) η **γούμενα** είναι το σχοινί, το παλαμάρι του πλοίου, ο δεσμός του πλοίου με τη στεριά. Γενικά ο δεσμός και **γκόμενα** ή ερωμένη.

Σκέφτομαι και μια άλλη ερμηνεία, πιο Ελληνική: Τα **ηγούμενα** [πείσματα=σχοινια*]. Δηλαδή τα σχοινιά που προηγούνται του πλοίου κατά το πρύμνισμα, τα λεγόμενα και πρυμνήσια και πρυμάτσες, ουσιαστικοποιήθηκαν σε ηγούμενα . Το ηγούμενα αργότερα το αντιλήφθησαν ως θηλυκό: 'η **γουμενα**' και από τους Έλληνες το υιοθέτησαν και οι ιταλοί αφού ταίριαζε και με το **legame** .

*261.765

πείσμα, -ατός, το (από το πείθω)- το καλώδιο (χοντρό σχοινί), με το οποίο ή πρύμνη των πλοίων προσδένετε στην ξηρά || γενικώς, καλώς, καλώδιο, «παλαμάρι, καραβόσκοινο». — Μτφ Αυτό στο οποίο

δυνατόν κάποιος να έχει εμπιστοσύνη, το αντικείμενο εμπιστοσύνης. || Μτφ. Η ιδιότητα του σχοινοῦ ἢ ἐπιμονή ἢ ἐμμονή πεισμονή, το αμετακίνητο.

Βιβλιογραφία

196

J.B. HOFMANN - ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

261

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ, Ι. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ, ΦΟΙΝΙΞ, 1972.

300

Δ.ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ - ΜΕΓΑ ΛΕΞΙΚΟΝ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

331

ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ - ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ - ΓΚΑΡΠΟΛΑ - 1857

713

Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ - ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ τομος Β - ΙΙ - ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ